

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

טבת התשפ"ו
מפטיר פה אָמַר אַ-דַּנִּי (יחזקאל כח)

בס"ד

פרשת וארא – שבת מברכין

עלון חידושי תורה ופרפראות על פרשת השבוע בענייניא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
מולד חודש שבט יהיה ביום ראשון בשעה 15, 6 דקות ו 11 חלקים
בפרשת וארא 121 פסוקים = חזון הגאולה, כהן לוי, נינוה

רבי נחוניא בן הקנה אומר תדע לך כח התשובה בא וראה מפרעה מלך מצרים שמרד בצור עליון הרבה מאד שנאמר (שמות ה ב) **ויאמר פרעה מי י-הוה אשר אשמע בקלו**. ובלשון שחטא בו בלשון עשה תשובה שני (טו יא) **מי כמכה פאלם י-הוה מי כמכה נאדר בקדש** והצילו הקב"ה בין המתים. מניין שלא מת שנאמר (ט טו-טז) **כי עתה שלחתי את ידי נאך אותך וכו' ואולם בעבור זאת העמדתיך וכו' והלך ומלך בנינוה**. (פדרי"א מג)
חודש שבט הוא בחינת הוד והוא כמידתו של אהרן, וצריך בחודש זה להתאמץ יותר להיות אוהב שלום ורודף שלום ומשים בין אדם לחברו ובין איש לאיש יותר מכל חדשי השנה. **שבט** ר"ת **ש'לום, ב'רכה, ט'ובה**, ויזהר ביותר לכבד ללומדי תורה ולהחזיק ברכים כושלות, ושלא להיות הולך רכיל, ומנע רגליך מלרוץ לרעה בחודש הזה בזהירות יותר משאר ימות השנה. והוא זמן להגות במשניות כי הלילות עדיין ארוכים. (מועד לכל חי סימן ל)

צירוף השם הנכבד המאיר בזה החודש הוא 'היו"ה', ויוצא מראשי תיבות הפסוק (ויקרא כו לג) **הָמָר יִמְרְנוּ וְהָיָה הוּא**.
מזל החודש דלי - והוא מזלו של ישראל, כי דלי עשוי להאוב בו מים וזה פולתו. והנה הוא משמש אל המים, ואין מים אלא תורה (בב"ק יז). כמה דאת אמר (ישעיה נה א) **הוֹי קָל צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם**. להורות על האמור, דמזלו של ישראל הוא עבד משמש אל התורה. והגם ששפיטת המזל מחייב באיזה אופן וכו', הנה על ידי עסק התורה ומצוות יתהפך הכל לטוב, ולכל אשר יחפצו יטו את המזל, כיון שמזלן הוא עבד משמש אל התורה. (בני יששכר חודש שבט א)

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי י-הוה. (ו ב)
שאלה – מה הטעם שמתחיל בשם **אֱלֹהִים** שהוא מידת הדין, ומסיים **אֲנִי י-הוה** שהוא מדת הרחמים. כיצד זה תשובה למה שאמר מרע"ה (ה כב) **לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה**.

תשובה – אמרו חז"ל (יבמות קכא: ג) **נֶאֱמַר (תהלים ג א) וּסְבִיבּוֹ נִשְׁעָרָה מַאֲד**, מְלַמֵּד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם סְבִיבּוֹ פְחוּט הַשְּׁעָרָה. וזהו שאמר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה** זה מידת הדין **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי י-הוה** מדת הרחמים. וזה תשובה למה שאמר משה **לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה** לזה השיב לו הקב"ה זה הדין - הוא רחמים גמורים, משום דעל ידי זה ימהר הקץ דקושי השעבוד ישרים. (אמרות ה). א"ל **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** שהוא בורא הטבע [הטבע בגימטריא 'א-להים'] **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי י-הוה** המהווה הכל בהשגחה פרטית, שסכסוכו דגזרת פרעה נעשה שלא בהשגחה ממנו יתברך אלא בטבע הענין, והשיב דגם הטבע היא בהשגחה. ואמרו חז"ל (בראשית רבה) מתחלה ברא הקב"ה עולמו בדין ראה שאינו מתקיים שיתף רחמים בדין. דמתחלה היתה הבריאה בדין. אבל הקיום אי אפשר לעמוד אלא בשיתוף רחמים. והוא הדין כאן **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** הוא שם הבריאה. והיה ראוי ע"פ הדין להעניש משה על דבריו. אבל **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי י-הוה** המהווה העולם. ובוזה הוא בשיתוף רחמים. (העמק דבר) א"ל השיבו הקב"ה בלשון זו המורה על מידת הדין **אֱלֹהִים** ומדת הרחמים **י-הוה** בנושא אחד, כי בטבע בשר ודם מי שהוא בעל הרחמים אינו יכול לעשות דין, אבל הקב"ה בעל היכולת כל יכול, וזה אומר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲנִי י-הוה** שמבחינת דין ישפיע רחמים ומרחמים דין. אם עושה דין באדם הרי זה רחמים גמורים שיזדכך מסיגיו. וגם קושי השעבוד במצרים היה תכלית טוב אמיתי לישראל. (צמח דוד)

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה ר"ת אמרת למה הרעות יהושע מכניסן. (רבינו אפרים)
וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה שהוא מידת הדין דבר אליו קשות שלא יראה מלחמת ל"א מלכים. **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי י-הוה** רחמים, ריחם עליו שיראה מלחמת סיוון ועוג. (בעלי התוס')

וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי י-הוה לא נודעתי להם. (א י)
אֵל שְׁדֵי בגמטריא **מִשָּׁה** (345) שהיה לו משה מרכבה ואם תפחית מזה המספר צ"א שהוא גימטריא של **י-הוה** ככתיבתו ושם **א-דני** כקריאתו נשאר רנ"ד אותיות 'נדר' לרמז שהקב"ה נדר לאבותינו לאברהם יצחק ויעקב לתת להם את ארץ כנען, ועדיין לא קיים אותם והחילוק שבין שם **י-הוה** ושם **אֵל שְׁדֵי** כבר ביאר הרמב"ן שם שדי שאמר לעולמו די והניח גבול להטבע, משא"כ בשם הו"ה שמשדד מערכות ועושה נסים שלא בדרך הטבע **מִי שְׁאָמַר לְשִׁמּוֹן וַיְדַלֹּק**, הוא יאמר לחומץ **וַיְדַלֹּק** (תענית כה). והטעם באמת שעד עתה לא היה הקב"ה צריך לעשות נסים גדולים שלא כדרך הטבע כאלו אבל עתה שכבר נשתקעו ישראל בטומאות מצרים במ"ט שערי טומאה וכדי להציאם משערי טומאה ולהשריש בלבם אמונת ה' היה צריך לעשות נסים ונפלאות שלא כדרך הטבע כדי להשרישם בקדושה ובאמונתה הטהורה. וזה שאמר הכתוב (ז י) **וַיַּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי י-הוה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם** זה הוא נתינת טעם על מה שנשתנה עתה הנהגתו ית"ש מימי אבות בשם הו"ה כדי שתדעו ותרבינו על ידי זה **כִּי אֲנִי י-הוה**. (הת"ס עה"ת)

וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֶת נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. (ו ה)
שאלה – אמרו חז"ל (פסחים כב:) אתין וגמרים ריבויין הם. מה בא לרבות בפסוק **וְגַם אֲנִי שִׁמְעֵתִי אֶת נִאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. וכי יש משהו נוסף שמע אותם, **תשובה** – בא לרבות צעקת האבות שהיו מצטערים בשביל צרת בניהם כדאמרין (מנחות נג:) **בְּשָׁעָה שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִצְּאוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אָמַר לוֹ: 'מָה לִּי יְהוָה לְיִדֵי בְּרִיתִי'**. (ילקוט האזוב) **נִאֲקַת**. בא"ת ב"ש תתד"א בגימטריה **האבות** לומר לך שעלתה צעקת האבות ותפילתם. (הרוקח, בעה"ט) א"ל בשעה שבנ"י נאנקו תחת עול מצרים שמע כל אחד ואחד גם את אנקת אחיו והשתדלו להקל בסבלם של אחיהם. (הת"ס)

וַיִּקְרָא גַם פְּרַעֲה לְחַכְמֵיהֶם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם תַּרְטָמִי מִצְרַיִם בְּלִחְטֵיהֶם כֵּן. (ז יא)
שאלה – מה ההבדל בין החכמים למכשפים והחרטומים, מדוע פרעה קרא לשלושתם. **וַיִּקְרָא גַם פְּרַעֲה** מה בא לרבות. וכן מהו **וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם**.
תשובה – מומחים לקחת דבר מסויים ולהפכו למין אחר על ידי לחש או כישוף נקראים 'מכשפים', הסוג השני נקראים 'חכמים' המתמחים בלהתיר כישופים ממי שנדבק בו כישוף. פרעה חשב בלבו שמתוה של אהרן נהפך לנחש ע"י כישוף, ולכן קרא פרעה הן למכשפיו כדי שיחקו את מעשהו של אהרן ויהפכו מטיהם לנחשים, והן לחכמו כדי שיתירו כח הכישוף ויחזירו את מטה אהרן לקדמותו. ואולם לבסוף הצליחו להפוך את מטיהם לנחשים, ובא מטה אהרן ובלע אותם וביטל כח כישופיהם, לעומתם החכמים ניסו בכל כחם להתיר כביכול את הכישוף ולהחזיר את נחש אהרן למצבו הקודם, אך העלו חרט בידם, יען כי מטה אהרן נהפך לנחש ככח הקדושה ואין בכוחם ויכולתם לגבור על נס זה. הראה הקב"ה נס בתוך נס, הן שבלע מטה אהרן את נחשיהם, והן שנשאר צורת מטהו כבראשונה ולא נתעבה. (ב א. ת. הרושם) א"ל 'חכמים' הם חכמי המזלות 'מכשפים' הם אנשים היודעים לשנות דבר התולדות למראית העין. (א"ע) החרטומים היו במעלה גבוהה יותר מהמכשפים, בעוד שהמכשפים עושים רק כישוף, החרטומים היו מתעסקים גם עם שדים. (העמק דבר) ורש"י פירש (בראשית ח ה) **תַּרְטָמִי** – הַנְּתָרִים כְּטִימֵי מִתִּים, שְׁשׂוֹאֲלִים בְּעֶצְמוֹת. 'טִימֵי' הֵן עֶצְמוֹת בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וּבְמִשְׁנָה (אהלות ז,ג): בית שהוא 'מלא טמא' – מלא עצמות.

וַיִּקְרָא גַם פְּרַעֲה לְרַבּוֹת אֶת פְּרַעֲה שְׂהִיא תַחֲחִילָה תַחֲחִילָה לְקַרָּא לְחַכְמֵים וּלְמַכְשָׁפִים. **גַּם הֵם** לא קרא תחלה אלא לתינוקות ואחר כך **לְחַכְמֵים וּלְמַכְשָׁפִים** לכך כתוב **וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם**. (רבינו בחי) שאשת פרעה היתה שקולה כנגד כל המכשפים. (תנחומא, הרוקח) ובמדרש – מיד שלח והביא תינוקות מן האסכולי שלהם ועשו אף הם כך, **וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם תַּרְטָמִי מִצְרַיִם** מהו גם, אפילו תינוקות של ד' וה' שנים קרא ועשו כן, ר"ל שתחת עור התנינים התעטפו תינוקות המלומדים באסכולי שלהם לזה לאחוז את העיניים ולבא תחת המעטה ולהטוף ולהחזיק המטה ולרוץ כתנין חי עד שיתעה עין הרואה, ותינוקות אלה קרא בשם

